

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 47/1998 vp**

Hallituksen esitys kulttuuriomaisuuden luvattoman tuonnin, viennin ja omistusoikeuden siirron kieltämiseksi ja ehkäisemiseksi tehdyn yleissopimuksen ja varastetuista tai laittomasti maasta viedyistä kulttuuriesineistä tehdyn Unidroit'n yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sivistysvaliokunta on 3 päivänä joulukuuta 1998 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausunnon hallituksen esityksestä kulttuuriomaisuuden luvattoman tuonnin, viennin ja omistusoikeuden siirron kieltämiseksi ja ehkäisemiseksi tehdyn yleissopimuksen ja varastetuista tai laittomasti maasta viedyistä kulttuuriesineistä tehdyn Unidroit'n yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 185/1998 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ulkoasiainsihteerin Raili Lahnalampi, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöjohtaja Mikko Könkkölä, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Erkki Norbäck, opetusministeriö
- oikeustieteen lisensiaatti Pekka Lämsä, oikeusministeriö
- professori Veli-Pekka Viljanen..

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Pariisissa vuonna 1970 tehdyn Unescon yleissopimuksen ja Roomassa vuonna 1995 tehdyn Unidroit'n yleissopimuksen. Unescon yleissopimuksen pääsisältönä on kansainvälisen yhteistyön järjestäminen kansallisen kulttuuriomaisuuden suojelemiseksi. Unidroit'n yleissopimus sisältää yksityiskohtaiset määräykset varastettujen ja laittomasti maastavietyjen kulttuuriesineiden palauttamisesta.

Unescon yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 24.4.1972. Se tulee Suomen osalta voi-

maan kolmen kuukauden kuluttua ratifioimisasiakirjan tallettamisesta. Unidroit'n yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1.7.1998. Se tulee Suomen osalta voimaan kuudennen kuukauden ensimmäisenä päivänä Suomen ratifioimisasiakirjan tallettamisen jälkeen.

Esitykseen sisältyvät kumpaankin yleissopimukseen liittyvät lakiehdotukset. Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin yleissopimukset tulevat voimaan Suomen osalta.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa käsitellään monipuolisesti yleissopimuksia omaisuuden perustuslainsuojan kannalta ottaen myös huomioon hallitusmuodon 14 a §:n säännös vas-

tuusta kulttuuriperinnöstä. Esityksessä päädytään siihen, että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kuten esityksen perusteluissa mainitaan, yleissopimukset sisältävät useita lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, minkä vuoksi yleissopimuksiin vaaditaan eduskunnan suostumus.

Lakiehdotusten osalta on todettava yleisenä lähtökohtana, että oikeusjärjestys ei anna suojaa lainvastaisille oikeustoimille tai sellaiselle omaisuuden hallinnalle, joka perustuu rikolliseen saantoon (HE 309/1993 vp, s. 62—63). Sitä henkilö ei voi tehokkaasti vedota hallitusmuodon 12 §:n mukaiseen omaisuudensuojaan palauttamisvaadetta vastaan, jos hän on itse saanut kulttuuriesineen rikoksella tai jos hän on itse lainvastaisesti tuonut kulttuuriesineen maahan. Sama koskee henkilöä, joka on tietänyt tai jonka olisi pitänyt tietää, että kulttuuriesine on hankittu rikollisesti tai tuotu lainvastaisesti maahan.

Omaisuudensuojanäkökohdat sen sijaan ovat merkittäviä tapauksissa, joissa esineen haltija on ollut vilpittömässä mielessä saannon hetkellä. Tällöinkin on otettava huomioon, että anastustilanteessa esineen alkuperäisellä oikealla omistajalla on hallitusmuodon 12 §:ssä tarkoitettuun omaisuudensuojaan palautuva oikeudellinen vaade esineeseen.

Arvioitaessa kulttuuriesineen palauttamista koskevia säännöksiä perusoikeuksien yleisten rajoitusvaatimusten kannalta on selvää, että säännökset täyttävät sekä lailla säätämisen että täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen. Ehdotetut säännökset tarkoittavat suojata sopimusvaltioiden kulttuuriperinnön säilymistä. Tällaisen tavoitteen yhteiskunnallista painoarvoa

osoittaa se, että kansalliseen perustuslakiin, hallitusmuodon 14 a §:ään on otettu vastuuta kulttuuriperinnöstä korostava säännös. Suhteellisuusvaatimuksen kannalta on merkitystä sillä, että sääntely ei ole taannehtiva ja että kysymyksessä ei myöskään ole uudenlainen sääntely (ks. laki 1276/1994). Palauttamista vaatinut valtio on yleensä velvollinen suorittamaan vilpittömässä mielessä olevalle omistajalle kohtuullisen korvauksen menetyksestä. Poikkeukset korvausvelvollisuudesta liittyvät lähinnä tilanteisiin, joissa Suomen lainsäädäntö asettaa jo nykyisin yleissopimuksia pidemmälle meneviä rajoituksia. Esitys ei vaikuta omistajan tai muun oikeudenhaltijan mahdollisuuteen hakea palautusvelvollisuuden johdosta vahingonkorvausta siltä, jolta hän on hankkinut omaisuuden. Oikeusturvan kannalta merkityksellistä lisäksi on, että päätöksen laittomasti maasta viedyn esineen palauttamisesta tekee käräjäoikeus.

Näillä perustein valiokunta katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että eduskunnan suostumus on tarpeen niihin yleissopimuksiin, joita esitys koskee, ja

että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Helsingissä 10 päivänä helmikuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Ville Itälä /kok
vpj. Johannes Koskinen /sd
jäs. Tuija Brax /vihr
Esko Helle /vas
Gunnar Jansson /r
Juha Korkea-aho /kesk
Heikki Koskinen /kok

Jorma Kukkonen /sd
Osmo Kurola /kok
Maija-Liisa Veteläinen /kesk
vjäs. Juhani Alaranta /kesk
Jouko Jääskeläinen /skl
Vuokko Rehn /kesk (osittain).